

U J B O L O N D I S T Ó K

Irta: GEREBLYÉS LÁSZLÓ (Budapest)

Zajló vidéktől messze, nagyon messze,
a Vértes lombba rejtező tövén,
él, éldegél, — hogy könny ritkán feressze, —
magába begubózva Búsberény;
hogy híre nem nagy, senki meg ne vesse,
hírét most akarom költeni én:
hírét, mert itt új „Bolond Istók“ termett,
különb, mint az, kiről Arany szőtt verset.

Azaz bolondabb. Am mindent sorjában!
Ha cserben nem hagy a szent Türelem,
elmondom a históriát, hiában
pöröl bírálók hada majd velem,
s hiába vannak a cenzorok százan,
s én egy-magam, nem sápaszt félelem,
akármilyen sötét, betyár világ van;
Istók meséjét mondom büszke-bátran.

Istók meséjét otthon szép falumban
mesélték nékem, nem is olyan rég,
azóta persze, bennem lángragyúltan
egyetlen vágy még sisteregve ég:
elzengeni hetedhétvölgyre túlnan
ez éneket, hogy harsogja: „derék“,
legbőszebb ellenségem is, és vállon
legyíntve szóljon így: „öcsém, csodálom!“

*

Április elsején úgy délidőig
eső zuhogott szinte szüntelen,
úgy zuhogott, hogy ha „dézsből öntik“
se folyt volna több víz a „főszegen“;
egy-két öreg „pógár“ megázott bőrig
már jókorán, mert hát, mint rendesen:
eldöcögött a közeli „zsidóig“
egy kupicára, bár: „irigyli olyik!“

Majd elfelejtettem: pár öregasszony
szintén elázott aznap jókorán,
mert szomszédolni ment, hogy leszakasszon
nehány friss pletyka-hajtást szaporán;
— s az intéző szólt: „hé, Julis, szalaggyon
a boltba rögtön „észmagé“, talán
hozzon belőle olcsón tíz dekát“
— s Julis szaladt s ő ázott legtovább.

Két óra tájt aztán vad orkán támadt
és zúgott-búgott, tombolt a bolond,
tetőket vitt, mint könnyű szalmaszálat
s hogyha igaz, mit mende-monda mond:
felhőket hajtott, mint kutya a nyáját

s két óra volt a toronyórán pont,
mikor fölötte fölsütött a nap,
s volt, aki szólt: „de bolond ez a nap!“

S pont két órakor e világra bukkant
zsidóéknál egy csöpp vörös legény,
idétlenül, a bábaasszony roppant
komoran szólt: „nem él soká szegény“;
pedig mióta így közibénk toppant
Istók, elég lármát csapott, serény
sírós volt, no de élete során
bezzeg örült, hogy belejött korán!

Hogy Istókunk az Arany Istókjánál
„bolondabb“ lesz, már sejtéd olvasóm,
hisz karriérbe fogni oly anyánál,
ki csöszlány, nem böles, az mondhatom,
de senki sem merné tagadni tán már,
kiben rezg tárgyilagosság-atóm:
különb boldogság zsidónak születni,
kettős teher: szegény-zsidónak lenni.

*

Igy hát nem mindegy szülei mifélék,
szegények-é, vagy dúsan gazdagok,
kettős teherrel éltén át kísérik
fölsajgó vágyak, könnyek és bajok;
elárulom, hogy jóval később érték
utól Istók családját rossz napok,
akkoriban még arra bőven tellett,
hogy kényeztessék két testvére mellett.

Az édesapja nem volt példás boltos,
inkább csak gazdálkodni szeretett
s ámbár gúnyája volt nem egyszer foltos,
gyűlölte a szegényes életet;
alázatos tekintete bozontos,
úri magosba sokszor révedett,
konzervatív volt és nagy Tisza-párti,
(— Károly „királyt“ nem győzte visszavárni.)

Az édesanyja gyöngye, kicsi asszony
csak robotolt egyre temérdeket,
ám nem azért, hogy aranyat fakasszon,
hisz kincsre soha ügyet se vetett;
elmondogatták róla: „mártirasszony“,
mindenki tudta sokat szenvedett,
s hogy csupa jóság, jóságosságú,
ezért szerette az egész falu.

Két nénje közül a fiatalabb,
Ilus vadóc, okos leányka volt,
négyéves mikor a nagy pillanat,
csöpp öccse jötte fölibük hajolt;
s hogy látta őt, szólt színtén: „nem marad

köztünk!“ — már akkor pesszimista volt,
hej később hányszor csaptak össze ők
ezért, akár civódó szeretők.

Hat éves múlt Emma a fürge csitri,
fekete, szép, haragos, hirtelen,
sűrűn kellett jószérrel kibékitni,
helyén volt nála ám az értelem;
s meglátszott rajt, hogy hamar fog kihívni
férfi pillantást, de a szerelem
bűncset rá máig se verhetett,
bár mondják: szebb, mint várni lehetett.

*

Föltündököltek sorra ezután
arany napok, hetek, hónapok, évek,
Istók a fényben lubickolt után,
nem sejtette, hogy mindez véget érhet;
középpont volt s akár a szépleány
rabjává tette ő a házi-népet,
bomlottak érte, hisz helyes gyerek lett,
s uram bocsá' meghalni — elfelejtett.

Hat esztendő koráig nem zavarta
gyöngyéletét rút, durva mozzanat,
bár szóbeszédnek — pláne hogyha tarka —
egészen hinni sohasem szabad;
ki tudja, tán sebeit eltakarta
az értetlenség fátyla s mint a rab
magában gyöttrődött a kisgyerek
s még édesanyja sem értette meg.

Műndegy: nem így tartja a szóbeszéd,
Istók eszerint szakadatlan játszott
s pöttöm pajtások nyelték kenyerét,
úgy látta tán már akkor a világot,
hogy kapzsi önzés rontja életét;
egy szentigaz: torzképet sose vágott,
ha pajtásai cukrát is megették.
— Ekkoriban már „bolond“-nak nevezték.

Dehát alighogy hetedikbe fordult
az első kólintás kijárt neki,
egy reggelen a vére földre csordult
s a ház asszony sírással lett teli;
de az eset „halálba“ mégse fordult,
— hív olvasóm ezt persze sejtethi, —
megbotlott s köbe verte homlokát:
túlhosszú volt a szép, új nagykabát.

Persze, sokan gondolják: semmiség,
ennyi bizony, szóra se érdemes,
pedig nyomát ma is meglátni még,
Istókunk homlokán örök jel ez;
de főkép, ettől fogva a pribék

Kólintó Sors sűrűbb rovást jelez:
bezárul élte gyöngyös napsora,
sötétlett a jövő, a mostoha!

*

Szépséges szabadságának is íme
befellegzett már mindörökre most;
lett volna ez tán bárkinek is szíve
éltéért adni mást, mint rossz hatost?...
Iskola volt a börtön csengő címe,
— szelleme ma még ósdibb, satnya most! —
mindvégig hadilábon állt vele,
Ó hányszor volt könnyes Istók szemé.

A faluvégén állt ütött-kopottan
a rokkant református iskola;
(hát még manapság, hogyan búsong ottan,
érzi: újulni nem fog már soha,
ha fel nem tűnik a ködlő napokban
valami nagy, irgalmas csoda;
— halkul a csörgés egyházi zsebekben,
rójják az adót egyre kevesebben.)

Hát ide dugták Istókot először,
igaz nem ment ez csöndesen, simán,
világgá indult s már a „kisszöllő“-ből
került elő a pityergő zsvány,
de rémíthették most is „jö a csöndör!“,
kötélnek még máig sem áll talán,
ha édesanyja pár szép, okos szóval
le nem fegyverzi jobban, mint — pofonnal.

S itt mégis volt egy kedves tanítója,
itt néhány jópajtása is akadt,
itt még „zsidó“-nak is ritkán csúfolta,
— nem úgy, mint másutt, — zsvajgó csapat;
ám sajnó emlék, bár hallgatott róla,
lelkében egy-egy innét is maradt,
mondják, hogy egyszer tanítónő verte
— igaztalan — nádpálcával sebesre.

Megfordult később zsidó iskolában
s megösmerte jól a katolikust,
egyikse tetszett neki, hisz hiában.
szegény „bolond“ volt és a „bacillus“-t
talán magával hozta (s már javában
roncsolt ökelme, szedte szét a juszt)
lázadozónak: talán született,
kár volt megóvni „ezt“ az életet.

*

Sírt, Istók anyja, sírt, keservesen,
Sírt-rítt a barna kis cselédleány,
sírtak a fák végig a „föszeg“-en,
sírt még a Pista kutya is talán,

és ha hiszi az olvasó, ha nem:
könny ült a Vértes pilla-hajlatán,
(rezgett a ködcsepp, foszlott és gomolygott,)
mikor csészán hazuról elkanyargott.

Előbb, hogy meg ne ártson éhgyomorra,
csak kásvárosba vitte apja át,
de lógott így is „Hős“-öm tömpe orra,
s a „Sors“ ellen, magában forrt a vád,
s mikor már nem látszott a falu tornya,
(s mert nem hallhatta anyja jó szavát!)
„Hős“-öm maga is sírva fakadott
s néma. merev lett, akár a halott.

De később estétájt az udvaron
búsan dudolgatott, dalolgatott,
a „földiek“-nek tetszett vón nagyon,
mert régi nóta hangzott sorba ott:
és persze úgy, ahogy írva vagyon,
elhúzta földimód a dallamot
s rajta a háznépe jót nevetett,
így hát a dalról hamarost letett.

Az alsó oktatás utolsó évét
kellett itt neki befejeznie,
egy szentigaz: itten a leckefélék
nem este; túlságos nehezsire,
mestere inkább a Szeretet fényét,
mint a Tudását szórta lelkire,
ő volt itt az egyetlen fényvető,
e városban más nem csillant elő.

Egy délelőtt a jó Ormódi bácsi
tüzes szavakkal arról prédikált,
hogy nem szabad „cseléddel“ durván bánni:
látszott, leckéztetett egy kisleányt:
Istók más szóra nem tudott vigyázni,
amíg a renyhe óra délre járt,
aztán futott a Zsófihoz haza,
fogadkozni: nem sérti meg soha!

*

És folyt a július játékosan-habosan,
játszadozott Istókunk vígan, gondtalan
(s a népek is játszottak szinte mámorosan, *hosszan,*
eszre sem vették: minden vérbe-vasba van;)
odöngött hegyen-völgyön, bujkált csalitosban,
uszkált a Szobácai-tóba boldogan:
tudhatta-é, hogy mennyi rosszat tartogat
a bő Marok, mely hullat, fullaszt sorsokat.

S amíg a népek s Istók igyen játszadoztak,
mohón tett-vett a titkos diplomácia,
„derék“ spiónok éjjel-nappal fáradoztak
s az ügyügyi munkás élt, mint pária;

jaj volt annak, ki tett a békéért tapodtat:
bénává kellett egy-kettőre válnia,
megölték, — keresztezett titkolt terveket,
csorgott a drága vérből később: rengeteg,

S mint fülledt nyári napra bomló vad vihar,
áadás irammal érkezett a Háború,
mennydörgött hettyke jelszó, zengett harcidal
(s egyetlen fegyvergyáros sem volt szomorú!);
úgy látszott, hogy az Értelem kivész, kihal
s Jóságot, Szépséget ellep örök ború,
rémlett, fenékgig fölfordul a vén világ,
barbár vihar súvítve söpri át.

S elcsöndesedtek: békeprédikátorok,
sorra behódolt már a legtöbb „népvezér“
s hangoskodtak fennen a lelkipásztorok
s újságból, versből, dalból csorgott egyre vér;
kezdetben gyermek Istókunk se háborog,
Istók vakációja végétől se fél,
képzetele csapong kalandok mezején,
csodát vár hős históriák szerint, szegény.

S mikorra falujából újra elkerült,
javában meneteltek menetszázadok,
és már csapatnyi sebesült is egybegyült,
a városban akadtak már csonkák, vakok;
s a szívekben a lelkeség el mégse ült,
az Ellen ellen izzottak kicsik, nagyok:
kosztoshelyén is erről hallott szüntelen,
s az iskolában? Gyűlölet termett, terem.

S mert versek inkább érdekelték, mint retorták,
reálérzéke — vélték — nem maradhat torzan,
Istókot bölcsen reáltudományra fogták
a híres papos, poros, parasztos városban;
dehát egy-két kedves tanárját frontra dobták,
s a háborús hírek izgatták egyre jobban:
így nem volt zsiros az emésztett tudomány,
bizony sokkalta inkább porcogós, sovány.

S peregtek sorra éles, véres hónapok,
néhány esztendő szennyes vérsodorba fult,
fogytak a hangosok, fonnyadtak a dalok
és egyre „szépült“, színesült a szürke mult;
csak iskolákban folytak még szavalatok,
sok volt az ünnepély, Istók nem is tanult.
(Szemében „szénszünettel“ semmi föl nem ér,
hisz városban már kincs a „kukrica“-kenyér!)

S látja ilyenkor mindig otthon, falujában,
hogy itten élelemben soknál nincs hiány,
hogy nékik is cukorból, lisztből jó-rakás van,
míg más szegény, kilót is hasztalan kíván;
s Istók nem tudott szemethunyni mindhiában,

ha látta: apja igazságtalan is tán,
mikor — teszem urak dohányban jobban jártak,
mint a parasztok —, sírt, panaszkodott anyjának.

Koszt-levártélyt neki egy szegény rokon adott,
krajcáros, szűkös életet élt a család,
köztük sűrűn is támadtak pörpatvarok,
kicsinyt ezért okolta Istók az apát,
ki délben három-négy tányért is fölkapott,
és raptyára törte, így hűtvén magát,
mire sokszor az asszony mit is tehetett?
megszaporította szintén: a cserepet.

Am Istókunk azért színezte életét,
ekkoriban már rengeteget olvasott,
igaz, akadt közötte még szemét elég,
de lelke mélyén: Petőfi gyújtogatott;
parázs világánál is rontotta szemét,
— hisz villany égetéseért járt volna bot —,
hítte vakon a könyv a legfőbb élvezet,
ámbár már a lányokra is szemet vetett.

Am, hopp, megálljunk, Olvasóm egy szóra, pillanatra,
megmagyarázom, mért van újra sor-nyújtás soron:
nehogy „művem“-re csöppnyi joggal süthessék rá: „gyatra“,
mondván: Aranyt, a halhatatlan Mestert majmolom;
pedig, ha Istókunk meséje „hóditóan“ hatna
s mert izgató, nem veszne el, mint a szálló korom,
hej, lázas buzgalommal folytatnám „nagy“ művemet
s az első rész után következne: igaz remek.

No, máris épp ott folytatom én, ahol abbahagytam,
hogy hősöm immár kislányokra is szemet vetett,
tanárai helyett, — ó, megbocsáthatatlan! —
a lányokért, a versekért könnyen lelkesedett;
az egyik „ideálját“ leste egyre hosszasan
a háztetőről, nem sajnálta rá a perceket,
s a másikat, ha látta ponylovás kocsiján,
szaladt lihegve, nem is tudott volna szólni tán.

Hja, bizony Istók hadikoszton is kamasszá vedlett,
suttymban-nyíltan társaival már „bagóztatott“,
ekkoriban buggyantja lelke ki az első verset
s jött ő ötödikbe büszkén, — „magázás“-ba fogtak ott
tanárjai, a fiúk szíve először de pezsgett!
úgy érezték mindannyian: legények lettek ők,
és jóskáig voltak gögősek, hetvenkedők.

De hamarosan olyan forró események jöttek,
hogy önmagáról minden ember megfeledkezett,
a fegyverek már itt is ott is tompábban dörögtek
s a levegő sok kósza hirtől áttüzesedett;
hisz ekkor már a holtak mindent feketébe fődtek
s az Éh megbolygatott tömérdek élet-telepet

s rettegni kezdtek egyre jobban már a bünösök a falvak, városok, országok lakói között.

Ezért hát fülő izgalommal bünbakot kerestek, röpködtek szerte zsidókra uszító vad szavak, bezzeg a papos újságok se voltak ebben restek és vétkes persze a zsidók közt is mindég akad; akadtak, kik megtollasodtak, búsás pénzt kerestek, akiknek mások kárára jutott a jó falat, dehát harácsoláshoz nem kell faj, felekezet, csupán osztálykiváltság, melyből élni jól lehet.

Még ősszel történt... még talán november elején, Istókunknak valamilyen vakációja volt, (örvendezett az édesanyja, életét érte fény, fölverte újra házukat dallal a kis bolond;) egy este — künn a szeles-eső volt botor-serény, e rút időben tán kivert kutya se kóborolt, vigan bent a „kiskocsmában“ lórumoztak ép', mikor a szomszédságban fegyvertől rezzent a lég.

Aztán fekete csönd... a kártyát szóltan félrerakják, Istókunk anyja borzong, megriadt és nyugtalan, a lányok hozzábúznak, mintha övni ők akarnák, az édesapjuk sápadt... nagy nyugalma odavan; hullák hevernek szanaszét... villognak, vágnak szablyák... így képzelődik Istók fölhevítve, hosszasan, mignem aludni cihelődik az egész család s künn árnyak hajladoznak, bólogatnak: jóccakát!

Egyszerre ablaksörrenés... aztán meg zuhogás... fejszecsapás... hallszik üvöltés, zúrós hangzavar, Istóknak rémlik: mindez halálbagoly-huhgavás, ágyából ugrik már ki, félálomban, nagyhamar; — ottkünn a szél is egyre szilajabban orgonáz, tetőkbe tép, tövestül dölyfös fákat kicsavar — ó, bent didereg Istók hálóingben, nagykabátban s a többiek is mind, ziláltan és halálraszántan.

Ugy bújtak össze belső zúgban, mint felhők az égen, sötéten-sűrűn áthallatszott robaj, durva szó, az apja hajthatatlanul, revolverrel kezében, (amelyről később sült ki, hogy csak játékra való) a gödrös udvaron át ment el segítségért éppen, mikor riasztó recsenés, messzire hallható, csapott közéjük hirtelen a szomszédos szobából, — azt hitték, Mentő nem akad már sem közel, sem távol.

Igy volt... legfeljebb azt kell még megtudnod Olvasó, hogy néhány részeg ifjanc volt a pogromrendező, s akadt egy-két szegény zsellér, zsidó-oltalmazó, hogy csendőr-járőr reggel nyoleig sem került elő, hogy a zsidó rég-rég villámátharításra jó, hogy a szegénység dühe akkortájt volt gerjedő, hogy elsöpréssel rémített grófot, tőzsért, papot, hogy a szegénység mindenütt és joggal lázadott.

Harmadnap, legbelül még most is zaklatottan,
 Istók az állomásra két csikót zavar,
 rét marad itt el, jegenyés amottan,
 az út szegélyén ritkás, rőt avar,
 domb, korhadó keresztrel, (rajt' hervadt csokor van)
 koppasztott szőlőkert-sor ünnik el hamar;
 bár délre jár, a gyáva nap pillogni sem mer,
 gyűlöletet lehel s gomolygat a november.

S ha néha csillan is: bódultan lehanyatlik,
 nem tudja tünni, oly párás a gyűlölet,
 majd messze bujdosik s felénk se pillant addig,
 míg érte földi sóhaj sóhaj nem követ;
 — a messzeségből könnyezettő nóta hallik,
 köd födi el a rozsdaszínű hegyövet,
 hűvösség borzogatja Istók homlokát,
 — gördül a hintó lassan, csöndesen tovább...

Istók jobbján javában szónokol Iván,
 a fúrgeeszű, fiatal orosz fogoly,
 azt tartják róla, hogy nagy kópé, nagy zsvivány,
 asszonyt-könyvet szives-örömet pártfogol;
 mi tagadás, hogy asszonyt olykor megkíván,
 arra tanu Istók is, méghozzá komoly:
 meglátja egyik estelen, — véletlenül! —
 hogy egy menyecske Ivánunk ölében ül.

Iván már türhetően beszél magyarul,
 vagy három éve, hogy fogolykenyéren él,
 egy ócska könyvből rendületlenül tanul,
 ámbár közeli hazakerülést remél;
 az úton harsog szinte szakadatlanul
 forradalomról s hangja csupa szenvedély,
 mire az állomásra érnek Istók szédül
 az új ígéktül s forradalmárok nevéttül.

Meg ne kövezzétek Istókot — gondolatban,
 föl ne kiáltsatok: „rendörkézre vele!“
 mert hát a sok bünös beszédre föl se pattan,
 mert hát fülel rá, mintha mindent értene;
 mert hát az állomáson (megbocsáthatatlan!)
 a búcsuzáskor könnybe lábad két szeme:
 kedveli rég Istók a „bolsevik“ Ivánt,
 hja, csöpp hajlam sincs benne Bölcsesség iránt.

*

Ösmertek-é mogorva öregembert,
 ki régóta gyomor s idegbeteg,
 ki jajjal-bajjal már egészen eltelt
 s panassza gyűl mindennap: rengeteg!
 Istók korább ily kosztadóra tesz szert,
 igaz, a felesége rendesebb!
 ám szeretet így sem melengeti,
 rossz szó a lelkét sűrűn sebezti.

Nem csoda hát, hogy fölszorongó szívvel,
 mint, aki megy veszedelem elé,
 s eltépelődve: túrni mennyit is kell,
 közeleg Istók városa felé;
 nem csoda hát hogy jókedvet csak szinlel,
 mikor köszönti vigan S. E.-né,
 — meg aztán félti is az otthoniakat,
 ekkoriájt támadó hamar akad.

Egy hét se múlt el s már megkapja orvul
 az első sokáig-sajgó pofont,
 időle bizony a könnye is kicsordul
 s busong belé hetekig a bolond;
 egyszer a kosztadó Istókra mordul: :
 hát ő parancsot már hiába mond?
 — tüstént vágassa le hosszú haját,
 vagy ellátatja apjával baját!

Mert haja ekkor már „költösen“ lebben,
 Istókunk büszke rá: selymes, sűrű,
 s Petőfié se lebbenhetett szebben,
 fogadkozik: marad hozzája hű;
 a durva szóra szeme meg se rébben,
 csak legbelül szúrdalja, mint a tű,
 de ettőlfogva százszor is rebellis,
 és megy a harc, hangosan, csendesen is.

Már olthatatlan szerelemre lobban
 a költészet — a szabadság iránt,
 összefonódnak végleg e napokban
 —ó, olvasóm Istókot szánva-szánd! —
 a hosszú haj is szimbólum csak jobban,
 a szerelemé, melyet megkívánt:
 — immár Gorkij — „Az anya“ — „mérgezi“,
 s a versek! Ady Endre versei!

S mint félszeg falusi idefön Pesten,
 ösmeret-uccákon úgy kóborog,
 szájtátva jár e roppant rengetegben,
 beszédek széditik, mint ó-borok,
 s iskola mégse vonzza hevesebben,
 hanem mi rajta-kivül háborog:
 történet, művészet, — politika,
 ez, ez utóbbi aztán a hiba!

Istókot hajtja nagy-nagy szomjúság:
 tudás-igazság források felé,
 ó, mennyi múlt ezen: az Ifjúság
 méltó irányzóra rálel-é;
 Istókunk egymagában nekivág...
 gyűlésre jár, száz könyvbe búj belé,
 de S. úr ezt már nem helyeseli
 s így megpróbál gáncsot vetni neki.

Hall hát besúgást Istók édesapja,

színezik néki így-úgy a valót;
nem csoda, hogy hatalmát villogatja
s megnyomja jó-erősen is a szót:
bizony a „lázdót“ ki is tagadja,
ha észbe nem kap s nem hall róla jót...
mert „lejtőn“ csetlik-botlik mind alább,
aljában vár rá szegyen... — porkoláb.

Istóknak pár magafajta pajtása
ekkor diáktársai közt akad
és egyiküknek van olyan lakása,
ahol nyugodtan elzajonganak;
egyszer, hogy ép' a „Holló“-t recitálja
Feri, varázslatos a szavalat,
a kis szobában szinte száll a mámor,
a vaksötétben csak parázs világol.

A Ferkó búzakékszemű fiú,
buzgón és kántálón szavalgató,
egyre szerelmes már szegény s hiú,
nagy pennarágó, flaszterkoptató,
de hogyha kell, hát harcos, mint szíú,
— tengődő munkáscsaládból való.
(tanított s így keresett keveset,
és jósokáig „napokat“ evett.)

E közben országunkban szerteséjjel,
nőtt az elégedetlenség hada, —
„fehérek“ súgtak-búgtak nappal, éjjel
s a kormány egyszer sem ügyelt oda;
az úri nép jajongott szinte kéjjel,
s bár tábora volt mindennek oka,
mindent a más nyakába varrni próbált,
— a tisztek harcból rendezgettek próbát.

A kormány oly vak-tehetetlenné vált,
mint a csak sírni-tudó csöpp gyerek,
de jobbra! — balra ő sem ismert tréfát,
sok forradalmárt börtönbe vetett;
a „változást“ alig értette még át
a munkás és szegény-paraszt-tömeg:
a sarcolás-basáskodás maradt,
most se jutott — szegénynek több falat.

Igy történt hát Istókunk városában,
hogy magyarán beszélt az úri nép,
kimondotta a megyeházán bátran:
új rendben meg nem nyugszik semmiképp
s jaj lesz annak, ki — bármi is hiában! —
„urai“ ellen merészelné vét;
— lett erre aztán nagy zene-bona,
csattant eléjük: nem oda Buda!

A város úri népe megborzongott,
új szó süvöltött át a városon:

„proletárdiktatúra“ — fülbe bongott
s fölfogták felső-alsóvároson;
áttörték tüntetők a rendőrkordont,
a vén falak közt áramolt ozon,
a téli szél is rohamot dudált,
zúzták a megyeháza kapuját.

Munkások élén állt az élesapat,
forrongott-zsongott újra most az ország —
s hiába omlott annyi vérpatak,
országunk' sarcos gyarmattá sorozták;
népünk magára-árván itt maradt,
„barátaink“ nem állták ki a rostát, —
csak egyfelől jött biztató világ,
hol készülöben volt már új világ.

A SZLOVÁK KÖZÉPRÉTEGEK MULTJA ÉS JELENE

Irta: VLADIMIR CLEMENTIS (Pozsony)

A szlovák dolgozó intelligencia keletkezése tulajdonképpen az államfordulat utáni időbe esik, miután a régi Magyarország szlovák területein a dolgozó intelligencia funkcióit az állami-közigazgatási és önkormányzati apparátusban, a termelés minden ágában, de még az u. n. „szabad“ foglalkozási ágakban is a magyar, illetve — a nagy részben — elmagyarosított szlovák eredetű intelligencia látta el. Annak a gazdasági alapnak a keletkezése, amelyen az intelligencia képződik, ebben az esetben a régi Magyarország szlovák vidékeinek iparosodása, a kiélesedett nemzetiségi elnyomás kezdeteivel esik egybe úgy, hogy a kisparaszt rétegekből az iparos és intelligens rétegekbe való „fölemelkedés“ a legtöbb esetben egyértelmű volt az elnemzetietlenüléssel. Ez a politikai helyzet magyarázza meg azt a tényt is, hogy a fordulat idején Srobar dr. („Fölszabadított Szlovenszko“) Szlovenszko egész területén mindössze 600—800 „törhetetlen“ szlovákot számlált. Ezt a jegyzéket egyszerűen úgy csinálta, hogy az egykori titkos megyei levéltárból összeszedte a pánszláv gyanusak névsorát, amit annak idején a belügyminiszter titkos rendelete alapján állítottak össze. Ezekből a „törhetetlen“, „fordulatelőtti“ szlovákokból a fordulat után valamiféle nemzeti nemesi réteget teremtettek, amelyet „nemzeti“ érdemeire való tekintettel bőven jutalmaztak különböző hivatali tisztségekkel és maradékirtokokkal; nem is említve, hogy körük a martiromság és a forradalmi elszántság ama legendáját szöttek, amellyel ezek a Szlovákságot fölszabadították az „ezeréves járom és elnyomás“ alól. Ezért cikkünk elején szükséges a szlovák intelligenciának az egykori magyar kormányok nemzetiségi elnyomásával szembeni „forradalmiságát“ röviden vizsgálat alá venni.

A szlovák intelligencia és kispolgárság keletkezése és első történelmi fellépése (1848—49) óta (négy évvel ezelőtt adták ki az első almanachot, amelyben Stúr, Hodza és Hurban csoportja először vezette be a szlovák irodalmi nyelvet, a cseh helyett) telítve volt a nemzetiségi kérdés ellenmondásaival. Még pedig nem csupán a nemzetiségi kérdés alapellenmondásával, amely dialektikus szükségszerűséggel jelentkezik minden nemzetiségi mozgalom alkalmával (nemzet-osztály,